

הייחוד של טיפול באמצעות אמנות חזותית

בהתמודדות עם בעיות אלימות

דפנה מרקמן סינמנס

אוניברסיטת חיפה, דוקטורנטית בחוג לפילוסופיה,

מרצה ומטפלת באומנות

1 בהסמלה חזותית (ציור, פיסול, קולאז' וכו'), לעומת הסמלה מילולית (שפה), יש קרבה רבה יותר בין סמל למסומל הן בתהליך ההסמלה, והן בתוצר החזותי המוחשי והחומרי.

- א- ההסמלה חזותית מאפשרת ביטוי של תוקפנות באופן ישיר ובלתי אמצעי. זאת, באמצעות משיכות מכחול חזקות ומהירות, בתיפופי מכחול, בהכאה בחומר, בקריעה של נייר, באמצעות ניגודי צבעים חריפים, חדירה של צורות זו לזו, בחריטה בנייר ובחומר, ועוד. פעולות אלו ניכרות גם בתוצר החזותי הנוכח להתבוננות. אפשרות זו רלוונטית הן לקורבן והן לתוקף, וכמובן למי שהוא קורבן ותוקף.
- ב- החומר מאפשר פורקן של רגשות תוקפניים שאינם יכולים לבוא לידי ביטוי באופן לגיטימי במציאות. פעולת ההכאה בחומר יותר קרובה ודומה להכאה ממשיית מאשר דיבור או שירה על אירוע אלים.
- ג- בציורים ריאליסטיים נושא הציור יכול לכלול תיאור של מצבים אלימים. התיאור החזותי נקלט באחת ונשאר נוכח להתבוננות ולעיבוד מילולי. מצב זה מאפשר עיבוד נוסף של התוכן המסומל והתפתחות באופן ההסמלה המאפשרת ביטוי מותאם שאינו תוקפני.

2 הסמלה חזותית מאפשרת ביטוי לגיטימי של תוקפנות מבלי לפגוע באחר.

- א- הסמלה חזותית מאפשרת למי שאינו מסוגל עדיין להתבטא באופן מותאם תוקפנות, כעס ותסכול, דרך ביטוי שאינה כוללת פגיעה באחר. מצב זה מהווה שלב ביניים בדרך לפיתוח של מיומנויות של ויסות עצמי וביטוי מותאם של רגשות אלו. בשלב זה, הויסות מתאפשר באמצעות השימוש בחומרי אמנות.
- ב- מלבד הפורקן ותיעול התוקפנות לערוצי הבעה פרודוקטיביים, מתאפשרת התפתחות ברמת ההסמלה. גם אם הביטוי בחומרי יצירה יהיה ברמה לא מודעת ולא סמלית (תהליכי עיבוד ראשוניים, טרום-סימבוליים), עצם ההתבוננות בתהליך ובתוצר יכולים להפוך תוכן שהיה לא מודע ליוצר בטרם תהליך ההסמלה למודע ומסומל, בעזרת המטפל. שינוי ברמת הסמלה של תכנים אלימים עשוי להשפיע על הסמלה חזותית עתידית, וחוזר חלילה.

3 בהסמלה חזותית משותפת (ציור, קולאז' או פיסול) מתאפשר ביטוי מוחשי וחומרי של דפוסי תקשורת.

- א- בעבודה קבוצתית (הסמלה חזותית משותפת) הבלתי מוחשי הופך למוחשי, הבלתי זמין לפעילות הכרתית, הופך לזמין. כתוצאה מכך הבלתי מובן יכול להפוך למובן. מצב זה מאפשר שינוי הן מתוך המודעות לתכנים לא מודעים, והן מתוך התנסות באופנים לא מוכרים של הסמלה חזותית משותפת.
- ב- גם כאשר מובעים תכנים שליליים, הם מלווים במאמץ פרודוקטיבי משותף המזמן אופני תקשורת חדשים.
- ג- התוצר החזותי המשותף נוכח להתבוננות המשתתפים והמטפל. בעקבות התבוננות רפלקטיבית משותפת מתאפשרת מודעות רבה יותר לאופני התקשורת של המשתתפים שיכולה להניע שינוי. אם אכן התרחש שינוי, הוא יקבל ביטוי בהסמלה חזותית משותפת עתידית.

